

Dorota Walerjan

Podatkowy aspekt deregulacji zawodu pośrednika ubezpieczeniowego

Przedmiotem artykułu jest analiza możliwości zwolnienia z podatku VAT szkoleń zawodowych organizowanych dla osób, które zamierzają wykonywać czynności agencyjne, jak również dla działających agentów i brokerów ubezpieczeniowych, w kontekście niedawnej nowelizacji ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o pośrednictwie ubezpieczeniowym. W wyniku tej nowelizacji, wspomniane szkolenia straciły swój obowiązkowy charakter, co w powszechnym rozumieniu może uniemożliwić ich zwolnienie z opodatkowania. Innymi słowy, powstała obawa, że deregulacja zawodu pośrednika ubezpieczeniowego w opisanym zakresie przełoży się na podwyższenie kosztu usług szkoleniowych w związku z koniecznością opodatkowania tych usług podstawową 23% stawką podatku. Autorka omawia aktualny stan prawny w tym zakresie, odwołując się do polskich przepisów o podatku VAT, odpowiednich regulacji unijnych oraz orzecznictwa. W artykule przytoczono także przykłady interpretacji omawianych przepisów przez polskie sądy administracyjne.

Słowa kluczowe: pośrednictwo ubezpieczeniowe, deregulacja zawodu pośrednika, szkolenia, podatek VAT, zwolnienie z podatku.

1. Zagadnienia wstępne

1.1. Obowiązek szkolenia kandydatów na agentów ubezpieczeniowych w świetle regulacji ubezpieczeniowych

W świetle art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o pośrednictwie ubezpieczeniowym¹ (dalej: ustawa o pośrednictwie), do wykonywania czynności agencyjnych są uprawnione wyłącznie osoby fizyczne spełniające warunki ustanowione tym przepisem. Zgodnie z obowiązującym do dnia 10 sierpnia 2014 r. brzmieniem ustawy o pośrednictwie, istotnym warunkiem, zawartym w art. 9 ust. 1 pkt 5 tej ustawy, był wymóg, aby dana osoba odbyła szkolenie prowadzone przez zakład ubezpieczeń zakończone zdaniem egzaminem. Warto zwrócić uwagę na fakt, że ustawa o pośrednictwie wymagała, aby prowadzącym szkolenie był wyłącznie zakład ubezpieczeń (a nie inny podmiot). Ustęp 2 art. 9 upoważniał Ministra Finansów do określenia, w drodze rozporządzenia, minimalnego zakresu takiego szkolenia, zakresu obowiązujących tematów egzaminu i trybu jego przeprowadzania; powyższą delegację Minister Finansów wykonał wydając rozporządzenie z dnia 7 lipca 2005 r.² (dalej: rozporządzenie o szkoleniu kandydatów).

¹ Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o pośrednictwie ubezpieczeniowym (tekst jedn. Dz. U. z 2014 r. poz. 1450).

² Rozporządzenie z dnia 7 lipca 2005 r. w sprawie minimalnego zakresu szkolenia osób ubiegających się o wykonywanie czynności agencyjnych oraz zakresu obowiązujących tematów egzaminu i trybu jego przeprowadzenia (Dz. U. Nr 125, poz. 1053).

Z dniem 10 sierpnia 2014 r. brzmienie regulacji zawartych w art. 9 ustawy o pośrednictwie zostało zmienione na mocy ustawy z dnia 9 maja 2014 r. o ułatwieniu dostępu do wykonywania niektórych zawodów regulowanych³ (dalej: ustawa deregulacyjna). W szczególności, przepis art. 9 ust. 1 pkt 5 ustawy o pośrednictwie został znowelizowany⁴ z takim skutkiem, że obecnie wymaga on jedynie, aby osoba, która zamierza wykonywać czynności agencyjne, zdała egzamin przeprowadzony przez zakład ubezpieczeń: tym samym uchylono obowiązek dotyczący odbycia szkolenia prowadzonego przez zakład ubezpieczeń. Jednocześnie, na podstawie znowelizowanego⁵ brzmienia art. 9 ust. 2 ustawy o pośrednictwie, Minister Finansów został upoważniony do określenia, w drodze rozporządzenia, zakresu obowiązujących tematów egzaminu, o którym mowa w art. 9 ust. 1 pkt 5 i trybu jego przeprowadzania, z uwzględnieniem konieczności zapewnienia odpowiedniego poziomu kwalifikacji osób wykonujących czynności agencyjne.

Zarazem w ustawie deregulacyjnej⁶ wskazano, że dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie upoważnienia zawartego art. 9 ust. 2 ustawy o pośrednictwie zachowują moc do dnia wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych na podstawie ww. art. 9 ust. 2, w brzmieniu nadanym ustawą deregulacyjną, nie dłużej jednak niż przez okres 12 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy deregulacyjnej. Zatem, pomimo wykreślenia z ustawy o pośrednictwie z dniem 10 sierpnia 2014 r. zapisu o obowiązku odbycia przez kandydata na agenta ubezpieczeniowego szkolenia prowadzonego przez zakład ubezpieczeń, przepisy rozporządzenia o szkoleniu kandydatów, regulujące m.in. minimalny zakres takiego szkolenia, czas jego trwania i sposób przeprowadzenia nadal obowiązują; przepisy te utracą moc w dniu wejścia w życie nowych przepisów wykonawczych, wydanych na podstawie aktualnie obowiązującego art. 9 ust. 2 ustawy o pośrednictwie, a w sytuacji braku takich przepisów wykonawczych – z dniem 11 sierpnia 2015 r.

1.2. Obowiązek szkolenia działających (licencjonowanych) agentów i brokerów ubezpieczeniowych w świetle regulacji ubezpieczeniowych

W świetle uchylonego⁷ z dniem 10 sierpnia 2014 r. art. 4c ustawy o pośrednictwie, również działający agenci i brokerzy ubezpieczeniowi mieli obowiązek doskonalenia swoich umiejętności zawodowych. Sposób przeprowadzenia szkoleń zawodowych osób wykonujących czynności agencyjne lub czynności brokerskie, zakres tematów oraz wymiar godzinowy zajęć został szczegółowo określony w nieobowiązującym już rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia

³ Ustawa z dnia 9 maja 2014 r. o ułatwieniu dostępu do wykonywania niektórych zawodów regulowanych (Dz. U. z 2014 r. poz. 768).

⁴ Zmiana wprowadzona przez art. 10 pkt 2 lit. a) ustawy deregulacyjnej.

⁵ Zmiana wprowadzona przez art. 10 pkt 2 lit. c) ustawy deregulacyjnej.

⁶ Art. 37 ustawy deregulacyjnej.

⁷ Zmiana wprowadzona przez art. 10 pkt 1 ustawy deregulacyjnej.

4 lipca 2005 r.⁸ (dalej: rozporządzenie o szkoleniu pośredników). Rozporządzenie nie precyzowało, kto był uprawniony do prowadzenia szkoleń dla pośredników ubezpieczeniowych, wymagało jedynie podania, na dokumencie poświadczającym odbycie szkolenia, który otrzymywał każdy uczestnik, danych osób odpowiedzialnych za przeprowadzenie lub przygotowanie szkolenia w zakresie poszczególnych tematów. Pomimo, że obowiązek prowadzenia szkoleń nie ciążył w sposób bezpośredni na zakładach ubezpieczeń czy np. organizacjach branżowych, to jednak w praktyce organizacje zrzeszające pośredników ubezpieczeniowych czyniły starania w celu podnoszenia ich kwalifikacji zawodowych. Podobnie postępowały zakłady ubezpieczeń, organizując dla współpracujących z nimi agentów ubezpieczeniowych szkolenia dotyczące np. nowych produktów ubezpieczeniowych wprowadzanych na rynek.

1.3. Pod rządami nowych przepisów

Jak wynika z obserwacji rynku, niezależnie od opisanych tu pokrótce zmian przepisów zawartych w ustawie o pośrednictwie, nadal powszechnie organizowane są szkolenia dla kandydatów na agentów ubezpieczeniowych, jak również licencjonowanych agentów i brokerów ubezpieczeniowych. Zakres szkoleń obejmuje zagadnienia z zakresu wiedzy i praktyki ubezpieczeniowej, w tym takie tematy, jak przepisy regulujące działalność ubezpieczeniową, znajomość produktów ubezpieczeniowych, procedury obowiązujące przy wykonywaniu czynności pośrednictwa, kwestie ochrony danych osobowych i podobne.

Podmioty zainteresowane szkoleniem kandydatów na agentów oraz funkcjonujących pośredników ubezpieczeniowych niejednokrotnie zlecają organizację oraz prowadzenie planowanych szkoleń zewnętrznym firmom szkoleniowym. Zlecenie obejmuje zazwyczaj całość czynności z zakresu przygotowania i przeprowadzenia szkolenia, w tym przygotowanie programu szkolenia, zapewnienie wykwalifikowanego personelu, przygotowanie i dystrybucję materiałów szkoleniowych, prezentacji i testów sprawdzających, zapewnienie pełnej obsługi organizacyjno-administracyjnej szkolenia, zapewnienie sal szkoleniowych oraz wyżywienia, prowadzenie dokumentacji szkoleniowej i poszkoleniowej.

Celem niniejszego opracowania jest odpowiedź na pytanie, czy – a jeśli tak, to w jaki sposób – opisane nowelizacje przepisów o pośrednictwie ubezpieczeniowym wpłynęły na sposób opodatkowania usług szkoleniowych podatkiem VAT.

⁸ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 4 lipca 2005 r. w sprawie przeprowadzania szkoleń zawodowych osób wykonujących czynności agencji albo czynności brokerskie (Dz. U. Nr 125, poz. 1051), uchylone z dniem 10 sierpnia 2014 r.

2. Szkolenie kandydatów na agentów oraz licencjonowanych pośredników ubezpieczeniowych z perspektywy podatkowej

2.1. Usługi w zakresie kształcenia i nauczania – zakres zwolnienia w świetle przepisów o podatku VAT

Obowiązujące przepisy ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług⁹ (dalej: ustawa o VAT) obejmują zakresem opodatkowania każde odpłatne świadczenie usług na terytorium kraju¹⁰. Za „świadczenie usług” uznaje się natomiast każde świadczenie na rzecz osoby fizycznej, osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, które nie stanowi dostawy towarów¹¹.

Zarazem jednak, w art. 43 ustawy o VAT przewidziano szereg zwolnień z podatku, w tym zwolnienia dla wybranych usług w zakresie kształcenia i nauczania. W świetle ww. regulacji ze zwolnienia korzystają:

- usługi prywatnego nauczania na poziomie przedszkolnym, podstawowym, gimnazjalnym, ponadgimnazjalnym i wyższym, świadczone przez nauczycieli¹²;
- usługi nauczania języków obcych¹³;
- wybrane usługi świadczone przez jednostki objęte systemem oświaty w rozumieniu przepisów o systemie oświaty, jak również przez uczelnie, jednostki naukowe Polskiej Akademii Nauk oraz jednostki badawczo-rozwojowe¹⁴;
- inne niż wymienione powyżej usługi kształcenia zawodowego lub przekwalifikowania zawodowego:
 - a) prowadzone w formach i na zasadach przewidzianych w odrębnych przepisach, lub
 - b) świadczone przez podmioty, które uzyskały akredytację w rozumieniu przepisów o systemie oświaty – wyłącznie w zakresie usług objętych akredytacją, lub
 - c) finansowane w całości ze środków publicznych,jak również świadczenie usług i dostawa towarów ściśle związane z tymi usługami¹⁵.

Przedmiotem niniejszej analizy jest wykładnia i praktyczny aspekt stosowania zwolnienia z podatku VAT przewidzianego dla „usług kształcenia zawodowego [...] prowadzonych w formach i na zasadach przewidzianych w odrębnych przepisach” (art. 43 ust. 1 pkt 29 lit. a) ustawy o VAT), które powszechnie uznawane było za podstawę do zwolnienia z podatku VAT szkoleń organiza-

⁹ Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (tekst jedn. Dz. U. z 2011 r. Nr 177, poz. 1054, z późn. zm.).

¹⁰ Art. 5 ustawy o VAT.

¹¹ Art. 8 ustawy o VAT.

¹² Art. 43 ust. 1 pkt 27 ustawy o VAT.

¹³ Art. 43 ust. 1 pkt 28 ustawy o VAT.

¹⁴ Art. 43 ust. 1 pkt 26 ustawy o VAT.

¹⁵ Art. 43 ust. 1 pkt 29 ustawy o VAT.

nych dla kandydatów na agentów ubezpieczeniowych lub osób wykonujących czynności pośrednictwa ubezpieczeniowego.

Warto podkreślić, że zwolnienie, o którym mowa powyżej, dotyczy nie tylko świadczenia usług podstawowych; zakres zwolnienia został bowiem rozciągnięty także na towarzyszące usłudze podstawowej usługi dodatkowe oraz dostawę towarów, o ile te czynności są ściśle związane z wykonywaniem usługi podstawowej. Zwolnienie obejmujące ww. czynności pomocnicze ma zastosowanie wówczas, gdy wskazane czynności dodatkowe są niezbędne do wykonania usługi podstawowej zwolnionej z podatku (przykładem jest dostawa podręczników niezbędnych do realizacji zwolnionej usługi kształcenia zawodowego). W praktyce, warunkiem zwolnienia czynności pomocniczych z podatku jest cel tych czynności, którym powinno być lepsze wykonanie lub lepsze wykorzystanie (zwolnionej z podatku) usługi podstawowej.

Dla porządku warto wskazać, że w świetle rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 20 grudnia 2013 r.¹⁶ zwolnieniu podlegają dodatkowo:

- usługi w zakresie kształcenia inne niż wymienione w art. 43 ust. 1 pkt 26 ustawy o VAT, świadczone przez uczelnie, jednostki naukowe Polskiej Akademii Nauk oraz instytuty badawcze oraz świadczenie usług i dostawa towarów ściśle z tymi usługami związane¹⁷;
- usługi kształcenia zawodowego lub przekwalifikowania zawodowego, finansowane w co najmniej 70% ze środków publicznych oraz świadczenie usług i dostawa towarów ściśle z tymi usługami związane¹⁸.

W kontekście powyższych regulacji trzeba podkreślić, że „*pojęcia stosowane dla określenia zwolnień od podatku należy interpretować ściśle, ponieważ stanowią one wyjątki od ogólnej zasady, że VAT jest nakładany na wszystkie usługi świadczone odpłatnie przez podatnika. Jednakże interpretacja tych pojęć powinna być zgodna z celami realizowanymi przez takie zwolnienia oraz z zasadą neutralności podatkowej, na której zasada się wspólny system VAT*”¹⁹. Powyższy pogląd o konieczności stosowania zwolnień z podatku w sposób ścisły, ale zarazem zgodny z celami, jakim te zwolnienia służą, stanowi istotną wskazówkę interpretacyjną wielokrotnie powoływaną zarówno przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: Trybunał), jak i polskie sądy administracyjne.

¹⁶ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 20 grudnia 2013 r. w sprawie zwolnień od podatku od towarów i usług oraz warunków stosowania tych zwolnień (Dz. U. z 2013 r. poz. 1722).

¹⁷ § 3 ust. 1 pkt 13.

¹⁸ § 3 ust. 1 pkt 14.

¹⁹ Tak m.in. Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z 31 stycznia 2013 r. (I FSK 352/12), podobnie: Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie w wyroku z 12 września 2013 r. (I FSK 1145/12), za orzeczeniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie 348/87 Stichting Uitvoering Financien v. SUFA.

2.2. Perspektywa unijna

W świetle dyrektywy 2006/112/WE Rady z dnia 28 listopada 2006 r.²⁰ (dalej: dyrektywa), ze zwolnienia korzysta „kształcenie dzieci lub młodzieży, kształcenie powszechne lub wyższe, kształcenie zawodowe lub przekwalifikowanie, łącznie ze świadczeniem usług i dostawą towarów ściśle z taką działalnością związanymi, prowadzone przez odpowiednie podmioty prawa publicznego lub inne instytucje działające w tej dziedzinie, których cele uznane są za podobne przez dane państwo członkowskie”²¹. Zwolnione – w myśl prawa wspólnotowego – są zatem w szczególności usługi kształcenia zawodowego lub przekwalifikowania, wykonywane przez odpowiednie podmioty prawa publicznego lub inne instytucje działające w tej dziedzinie o celach uznanych przez państwo członkowskie za podobne. Powyższe zwolnienie zawarte w dyrektywie stanowiło „pierwotny” dla implementowanego do polskiej ustawy o VAT przepisu art. 43 ust. 1 pkt 29 lit. a).

Dodatkowo, na podstawie dyrektywy zwolnieniu podlega „nauczanie prywatne przez nauczycieli, obejmujące kształcenie powszechne lub wyższe”²². Trybunał dokonał wykładni²³ pojęć „edukacja szkolna i uniwersytecka” oraz „nauczanie prywatne przez nauczycieli” i orzekł, że na mocy tego przepisu, zwolnieniu z opodatkowania VAT podlega działalność wykonywana przez nauczyciela na własny rachunek i na własną odpowiedzialność, obejmująca edukację szkolną i uniwersytecką. Trybunał wskazał także²⁴, że niezależna osoba, będąca współnikiem w spółce, świadcząca usługi jako nauczyciel w ramach kursu ustawicznego szkolenia zawodowego organizowanego przez podmiot trzeci, nie może zostać uznana za osobę nauczającą „prywatnie”, jeżeli to ten podmiot – a nie dana osoba – działał jako nauczyciel w ramach kursu szkoleniowego.

W świetle powyższego nie ulega wątpliwości, że prywatna firma szkoleniowa lub instytucja branżowa świadcząca usługi polegające na szkoleniu kandydatów na agentów ubezpieczeniowych lub licencjonowanych pośredników ubezpieczeniowych nie może korzystać ze zwolnienia jako „nauczyciel” prywatny. Należy jednak rozważyć, czy taki podmiot może skorzystać ze zwolnienia jako „inna instytucja działająca w dziedzinie kształcenia zawodowego, której cele są uznane za podobne do celów instytucji publicznych”.

W ramach analizy ww. zagadnienia nie sposób pominąć orzeczenia Trybunału wydanego w odpowiedzi na pytanie postawione przez MDDP Sp. z o.o. Akademia Biznesu, Sp.k.²⁵, które dotyczyło tego, czy zgodne z prawem unijnym jest zwolnienie od podatku usług edukacyjnych świadczonych przez podmioty

²⁰ Dyrektywa 2006/112/WE Rady z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej (Dz. Urz. UE L 347/1 z 11 grudnia 2006 r., z późn. zm.).

²¹ Art. 132 ust. 1 lit. i) dyrektywy.

²² Art. 132 ust. 1 lit. j) dyrektywy.

²³ Wyrok z 14 czerwca 2007 r. w sprawie C-445/05 Werner Haderer v. Finanzamt Wilmersdorf.

²⁴ Wyrok z 28 stycznia 2010 r. w sprawie C-473/08 Ingenieurbüro Eulitz GbR Thomas und Marion Eulitz v. Finanzamt Dresden I.

²⁵ Wyrok z 28 listopada 2013 r. w sprawie C-319/12 Minister Finansów v. MDDP Sp. z o.o. Akademia Biznesu, Sp.k.

niepubliczne w celach komercyjnych. W przedmiotowym orzeczeniu Trybunał potwierdził, że przepisy unijne generalnie nie sprzeciwiają się włączeniu do zwolnienia podatkowego usług edukacyjnych świadczonych przez podmioty prywatne w celach komercyjnych. Sprzeciwiają się one jednak transpozycji zwolnienia podatkowego, które nie ustanawia żadnych wymogów dla uznania podobnych celów podmiotów prywatnych. Trybunał wskazał w szczególności: „Z utrwalonego orzecznictwa wynika, że pojęcia używane do opisanego zwolnień wymienionych w art. 132 dyrektywy VAT powinny być interpretowane w sposób zawężający. Jednakże interpretacja tych pojęć powinna być zgodna z celami, jakim służą owe zwolnienia, oraz powinna spełniać wymogi zasady neutralności podatkowej, na której zasadza się wspólny system podatku VAT. [...] Jeśli chodzi o cel, któremu służy zwolnienie przewidziane w art. 132 ust. 1 lit. i) dyrektywy VAT, z przepisu tego wynika, że owo zwolnienie, zapewniając bardziej korzystne traktowanie świadczenia usług edukacyjnych w zakresie podatku VAT, służy ułatwieniu dostępu do tych usług, co umożliwi uniknięcie wyższych kosztów, które wynikałyby z objęcia tych usług podatkiem VAT [...] art. 133 i 134 dyrektywy VAT należy interpretować w ten sposób, że nie sprzeciwiają się one objęciu zwolnieniem od podatku VAT usług edukacyjnych świadczonych przez podmioty niepubliczne w celach komercyjnych. Jednakże art. 132 ust. 1 lit. i) tej dyrektywy sprzeciwia się zwolnieniu wszystkich usług edukacyjnych w sposób ogólny, bez uwzględnienia celów realizowanych przez podmioty niepubliczne świadczące te usługi”.

Podkreślany przez Trybunał „publiczny cel” wprowadzenia przedmiotowego zwolnienia znajduje wyraz także w orzecznictwie polskich sądów administracyjnych. Jak wskazuje Naczelny Sąd Administracyjny (NSA)²⁶: „Argumenty zmierzające do wykazania, że wszystkie usługi edukacyjne świadczone przez jednostki inne niż podmioty instytucjonalne, winny być z podatku zwolnione, czy odwoływanie się do zasady równości z art. 32 Konstytucji RP, mimo zasady ścisłego rozumienia zwolnień podatkowych, należy uznać za chybione”.

3. Szczegółowe warunki zwolnienia z podatku usług polegających na szkoleniu kandydatów na agentów oraz działających pośredników ubezpieczeniowych

3.1. Zakres pojęcia „kształcenia zawodowego lub przekwalifikowania”

W świetle ustawy o VAT, organizacja szkoleń jest usługą zwolnioną z podatku pod warunkiem, że szkolenia odbywają się w ramach kształcenia zawodowego lub przekwalifikowania zawodowego. Wydaje się, że warunek ten powinna spełniać większość szkoleń organizowanych w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, czy to dla własnych pracowników, czy to dla współpracowników, istotą takich szkoleń jest bowiem zasadniczo podniesienie wiedzy i umiejętności danej osoby, pozostające w związku z działalnością gospodarczą (zawodową) danego podmiotu oraz dla jego celów biznesowych.

²⁶ Tak m.in. wyrok z 27 lipca 2012 r. (I FSK 219/12).

W tym miejscu wskazać należy, iż 1 lipca 2006 r. weszły w życie przepisy rozporządzenia Rady (WE) z dnia 17 października 2005 r.²⁷ (dalej: rozporządzenie 1777/2005). Rozporządzenie 1777/2005 stało się wiążące dla wszystkich państw członkowskich, które zostały zobowiązane do jego bezpośredniego stosowania. Oznacza to, iż z dniem 1 lipca 2006 r. przepisy tego rozporządzenia stały się częścią porządku prawnego obowiązującego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, bez konieczności ich implementacji w drodze ustawy. Rozporządzenie 1777/2005 zostało następnie zastąpione przez rozporządzenie wykonawcze Rady (UE) z dnia 15 marca 2011 r.²⁸ (dalej: rozporządzenie 282/2011). Przepis art. 44 obowiązującego rozporządzenia 282/2011 wyjaśnia, że przez usługi w zakresie kształcenia zawodowego lub przekwalifikowania należy rozumieć nauczanie pozostające w bezpośrednim związku z branżą lub zawodem, jak również nauczanie mające na celu uzyskanie lub uaktualnienie wiedzy do celów zawodowych. Czas trwania kursu w zakresie kształcenia zawodowego lub przekwalifikowania nie ma znaczenia dla tego celu.

Konieczność uwzględniania ww. przepisów rozporządzenia 282/2011 znajduje odzwierciedlenie w interpretacjach polskich organów podatkowych²⁹. Definicja zawarta w tym rozporządzeniu jest również powszechnie stosowana przez polskie sądy administracyjne. Na przykład, w wyroku z 14 lutego 2014 r. (I SA/Wr 2304/13)³⁰ Wojewódzki Sąd Administracyjny (WSA) we Wrocławiu wskazał, że: *„Przez kształcenie zawodowe i przekwalifikowanie, o jakim mowa w art. 132 ust. 1 lit. i dyrektywy 112, w 2010 r. należało rozumieć nauczanie pozostające w bezpośrednim związku z branżą lub zawodem, także nauczanie mające na celu uzyskanie lub uaktualnienie wiedzy do celów zawodowych.[...] Oznacza to, że tylko te podmioty, w tym komercyjne, które w ramach świadczonych usług edukacyjnych realizowały cele wskazane w art. 132 ust. 1 lit. i) dyrektywy 112, tj. kształcenie dzieci lub młodzieży, kształcenie powszechne lub wyższe, kształcenie zawodowe lub przekwalifikowanie, mogły korzystać [...] ze zwolnienia z podatku od towarów i usług. I tak winno być to uregulowanie w ustawodawstwie krajowym”*.

Podobnie, w wyroku z 8 marca 2013 r. (I FSK 600/12) NSA w Warszawie podkreśla, że: *„Przez kształcenie zawodowe należy rozumieć nauczanie pozostające w bezpośrednim związku z branżą lub zawodem, tak samo jak nauczanie mające na celu uzyskanie lub uaktualnienie wiedzy do celów zawodowych.[...] W przepisach ustawy o VAT nie wyjaśniono pojęcia „kształcenie zawodowe”. W tej sytuacji należało odnieść się do art. 14 rozporządzenia nr 1777/2005. [...] W świetle słownika języka polskiego użyte w art. 14 roz-*

²⁷ Rozporządzenie Rady (WE) Nr 1777/2005 z dnia 17 października 2005 r. ustanawiającego środki wykonawcze do dyrektywy 77/388/EWG w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej (Dz. Urz. UE L 288/1 z 29 października 2005 r.).

²⁸ Rozporządzenie Wykonawcze Rady (UE) Nr 282/2011 z dnia 15 marca 2011 r. ustanawiające środki wykonawcze do dyrektywy 2006/112/WE w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej (Dz. Urz. UE L 77/1 z 23 marca 2011 r.).

²⁹ Na przykład, indywidualna interpretacja z 15 lipca 2011 r. (sygn. IPPP3/443-587/11-2/SM), wydana przez dyrektora Izby Skarbowej w Warszawie.

³⁰ Wszystkie wyroki sądów administracyjnych dostępne na stronie: www.orzeczenia.nsa.gov.pl

porządzenia słowo „bezpośredni” oznacza „dotyczący kogoś lub czegoś wprost”, słowo „branża” oznacza „gałąź produkcji lub handlu obejmującą towary lub usługi jednego rodzaju”, natomiast słowo „zawód” oznacza „wyuczony zawód wykonywany w celach zarobkowych”. Mając to na uwadze przyjąć należało, że przez kształcenie zawodowe, o którym mowa w art. 43 ust. 1 pkt 29 ustawy o VAT, obejmujące nauczanie pozostające w bezpośrednim związku z branżą lub zawodem, należy rozumieć takie kształcenie, w wyniku którego dana osoba podnosi swoje kwalifikacje, a bezpośrednio po jego ukończeniu jest w stanie podjąć pracę zarobkową, lub wykonywać określony zawód”.

Podsumowując tę część rozważań trzeba zatem stwierdzić, że mimo braku odpowiedniej definicji w polskiej ustawie o VAT, pojęcie „kształcenia zawodowego lub przekwalifikowania” nie może być interpretowane dowolnie, w szczególności zgodnie z jego potocznym rozumieniem. Podatnicy są bowiem związani definicją zawartą w art. 44 rozporządzenia 282/2011, zgodnie z którym usługi w zakresie kształcenia zawodowego lub przekwalifikowania obejmują nauczanie pozostające w bezpośrednim związku z branżą lub zawodem, jak również nauczanie mające na celu uzyskanie lub uaktualnienie wiedzy do celów zawodowych; bez znaczenia pozostaje tu czas trwania kursu.

3.2. Warunek dotyczący prowadzenia kształcenia zawodowego lub przekwalifikowania zawodowego „w formach i na zasadach przewidzianych w odrębnych przepisach”

Jak wynika z analizowanego tu przepisu art. 43 ust. 1 pkt 29 lit. a) ustawy o VAT, wprowadzone tym przepisem zwolnienie miałyby przysługiwać tym szkoleniom, które są prowadzone „w formach i na zasadach przewidzianych w odrębnych przepisach”.

W konsekwencji, z punktu widzenia „przeciętnego podatnika”, do czasu nowelizacji ustawy o pośrednictwie zmieniającej tę ustawę z dniem 10 sierpnia 2014 r., możliwość zastosowania zwolnienia z podatku VAT wobec szkoleń dla kandydatów na agentów ubezpieczeniowych była w sposób bezpośredni uzasadniona treścią art. 9 ust. 1 tej ustawy, jak również zakresem rozporządzenia o szkoleniu; podobnie powszechnie akceptowano, że w odniesieniu do szkoleń dla działających pośredników ubezpieczeniowych, odrębnymi przepisami, o których mowa w art. 43 ust. 1 pkt 29 lit. a) ustawy o VAT, były art. 4c ustawy o pośrednictwie oraz przepisy wykonawcze rozporządzenia o szkoleniu pośredników. Wobec takiej wykładni przepisu art. 43 ust. 1 pkt 29 lit. a) ustawy o VAT, opisana wyżej nowelizacja ustawy o pośrednictwie miała kluczowe znaczenie dla podatkowej klasyfikacji usług szkoleniowych: w powszechnym odbiorze, wskutek tej nowelizacji, możliwość dalszego korzystania ze zwolnienia podatkowego w zakresie usług kształcenia zawodowego kandydatów na agentów oraz działających pośredników ubezpieczeniowych stanęła pod znakiem zapytania.

Wbrew jednak powyższemu rozumieniu zakresu zwolnienia przewidzianego w art. 43 ust. 1 pkt 29 lit. a) ustawy o VAT trzeba wyraźnie wskazać, że wymóg dotyczący uzależnienia zwolnienia usług kształcenia zawodowego lub przekwalifikowania zawodowego od prowadzenia ich w formach i na zasadach przewidzianych w odrębnych przepisach uznawany jest za wysoce kontrowersyjny, co wynika z opisanych niżej okoliczności.

3.2.1. Odwołanie do „odrębnych przepisów”

Przede wszystkim ustawa o VAT nie precyzuje, jakie regulacje stanowią „odrębne przepisy” na potrzeby stosowania tego zwolnienia. Można spotkać się z opiniami³¹, że do takich odrębnych przepisów należy zaliczyć przede wszystkim rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 stycznia 2012 r.³²; wskazuje się także na inne akty prawne, które miałyby spełniać przesłankę „odrębnych przepisów” powołanych w art. 43 ust. 1 pkt 29 lit. a) ustawy o VAT³³.

O niejednoznaczności i spornym charakterze ww. zagadnienia świadczy praktyka organów podatkowych i sądów. Na przykład, w wyroku z 21 grudnia 2011 r. (I SA/Bk 417/11) WSA w Białymstoku uznał, że owymi odrębnymi przepisami mogą być również wewnętrzne regulacje wprowadzone przez daną korporację zawodową, odnoszące się do obowiązku podnoszenia kwalifikacji zawodowych. W analizowanej przez sąd sprawie Minister Finansów opowiedział się za opodatkowaniem stawką podstawową VAT z uwagi na to, że z ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych³⁴ i z korporacyjnych regulacji wynika jedynie obowiązek uczestnictwa w szkoleniach zawodowych. Przepisy te – zdaniem organów – nie określają jednak ani zasad, ani form ich przeprowadzania, a uchwały Krajowej Rady Radców Prawnych nie są normami powszechnie obowiązującego prawa krajowego. WSA nie zgodził się z tym stanowiskiem, stwierdzając, że Minister bezzasadnie zawęża pojęcie odrębnych przepisów do źródeł prawa powszechnie obowiązującego, o których mowa w art. 87 Konstytucji RP, tym samym pomijając akty stanowiące tzw. prawo wewnętrzne. Uprawnione

³¹ Tak np. A. Bartosiewicz, VAT. Komentarz, LEX 2014.

³² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 stycznia 2012 r. w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych (Dz. U. z 2012 r. poz. 186, z późn. zm.).

³³ Obok ustawy o pośrednictwie, do „odrębnych przepisów”, o których mowa w art. 43 ust. 1 pkt 29 lit. a) ustawy o VAT, zaliczono takie akty prawne, jak: rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 stycznia 2012 r. w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych (tekst jedn. Dz. U. z 2014 r. poz. 622), rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 13 czerwca 2011 r. w sprawie pomocy w zakresie doradztwa zawodowego, przekwalifikowania, pośrednictwa pracy i odbywania praktyk zawodowych (Dz. U. z 2011 r. Nr 134, poz. 784), rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 1 kwietnia 2010 r. w sprawie szkolenia kierowców wykonujących przewóz drogowy (tekst jedn. Dz. U. z 2014 r. poz. 1005), ustawa z dnia 13 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (tekst jedn. Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 593, z późn. zm.), ustawa z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarstwa i położnej (Dz. U. z 2011 r. Nr 174, poz. 1039, z późn. zm.), ustawa z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym (tekst jedn. Dz. U. z 2013 r. poz. 1414, z późn. zm.).

³⁴ Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (tekst jedn. Dz. U. z 2010 r. Nr 10, poz. 65, z późn. zm.).

przez ustawę organy samorządu zawodowego mają prawo do uchwalania aktów (przepisów) korporacyjnych. Właśnie w takich przepisach zawarte są zasady doskonalenia zawodowego radców prawnych. W odniesieniu do członków samorządu mają one charakter przepisów prawa, tzn. norm postępowania, do których ich adresat winien się stosować. Te okoliczności – w ocenie sądu – zdecydowały o uznaniu odpłatnych szkoleń dla radców prawnych za usługi kształcenia zawodowego „*prowadzone w formach i na zasadach przewidzianych w odrębnych przepisach*”, czyli zwolnione z VAT.

Także w wyroku z 18 grudnia 2013 r. (I SA/Bk 513/13) WSA w Białymstoku stanął na stanowisku, że: „*Samorząd radców prawnych jest w zakresie kształcenia zawodowego „odpowiednim podmiotem prawa publicznego”, o którym mowa w art. 132 ust. 1 lit. i) dyrektywy Rady 2006/112/WE z dnia 28 listopada 2006 r. [...]. Po to właśnie korporacja radców prawnych, wykonujących zawód zaufania publicznego, jest samorządem i tak właśnie została nazwana przez ustawodawcę (co oznacza także, że jako samorząd jest podmiotem prawa publicznego), by cieszyć się z atrybutów przynależnych samorządom. [...] samorząd radców prawnych, z uwagi na ustawowe zadanie doskonalenia zawodowego radców prawnych oraz samodzielność w zakresie realizacji tego zadania, jest „odpowiednim podmiotem prawa publicznego” w zakresie kształcenia zawodowego, o jakim mowa w art. 132 ust. 1 lit. i) dyrektywy 112*”.

Warto wskazać, że także same organy podatkowe nie były w tej materii konsekwentne. W odpowiedzi na analogiczne pytanie zadane przez Krajową Izbę Doradców Podatkowych, Dyrektor Izby Skarbowej w Warszawie, działając w imieniu Ministra Finansów uznał, że szkolenia organizowane przez Izbę mogą być zwolnione z opodatkowania, pomimo że zasady podnoszenia kwalifikacji (mogące w pewnym zakresie stanowić „*formy i zasady*”, do których odwołuje się ustawa o VAT), podobnie jak w przypadku radców prawnych, zostały uregulowane w aktach prawa wewnętrznego (korporacyjnego) i wynikają z uchwały przyjętej przez Krajową Radę Doradców Podatkowych³⁵.

3.2.2. Wymóg prowadzenia szkoleń w formach i na zasadach przewidzianych w odrębnych przepisach

Nie umniejszając wagi ww. starań mających na celu wskazanie „odrębnych przepisów”, które mogą mieć zastosowanie przy wykładni zakresu zwolnienia z art. 43 ust. 1 pkt 29 lit. a) ustawy o VAT, należy jednak wskazać na drugą okoliczność, która pod znakiem zapytania stawia powszechną wykładnię omawianego przepisu. **Mowa tu o kwestionowaniu już samego uprawnienia polskiego ustawodawcy do wprowadzenia w ustawie o VAT warunku dotyczącego prowadzenia szkoleń „w formach i na zasadach przewidzianych w odrębnych przepisach”. Warunek ten uznaje się bowiem za zasadniczo sprzeczny z celami oraz zapisami dyrektywy.**

³⁵ Indywidualna interpretacja z dnia 5 maja 2011 r., sygn. IPPP1-443-113/11-4/AS, wydana przez Dyrektora Izby Skarbowej w Warszawie.

Przedmiotowe zagadnienie doczekało się szerokiej analizy w ramach orzecznictwa polskich sądów administracyjnych. Na przykład, w wyroku z 5 lutego 2014 r. (I SA/Kr 1981/13), WSA w Krakowie wskazał: „*Dokonując wykładni przepisu adekwatnego z uwagi na przedstawiony stan faktyczny, tj. art. 43 ust. 1 pkt 29 lit. a) ustawy o VAT, zwalniającego usługi kształcenia zawodowego lub przekwalifikowania zawodowego inne niż wymienione w art. 43 ust. 1 pkt 26, które prowadzone są w formach i na zasadach przewidzianych w odrębnych przepisach oraz świadczenie usług i dostawę towarów ściśle z tymi usługami związane, można zauważyć, że warunek ten nie wynika z treści art. 132 ust. 1 lit. i) dyrektywy 112. [...] Przepis art. 132 ust. 1 lit. i) dyrektywy 2006/112/WE pozwala bowiem państwowi członkowskiemu na jedynie podmiotowe zawężenie zwolnienia, gdyż zwalnia odpowiednie w nim wymienione usługi łącznie ze świadczeniem usług i dostawą towarów ściśle z taką działalnością związanych, prowadzone przez odpowiednie podmioty prawa publicznego lub inne instytucje działające w tej dziedzinie, których cele uznane są za podobne przez dane państwo członkowskie. Tymczasem w polskiej ustawie zwolnienie usług kształcenia i przekwalifikowania zawodowego uzależniono od uregulowania tych kwestii w odrębnych przepisach, zawężono więc zwolnienie w oparciu o kryteria nieprzewidziane w dyrektywie 2006/112/WE. [...] W tym kontekście trafnie wnioskodawca twierdził, że uregulowanie krajowe nie powinno wyłączać ze zwolnienia usług, które wypełniają definicję usług kształcenia zawodowego zamieszczoną w art. 44 rozporządzenia wykonawczego Rady (UE) Nr 282/2011. Skoro bowiem zgodnie z treścią powołanego przepisu „usługi w zakresie kształcenia zawodowego” obejmują: „uaktualnienie wiedzy do celów zawodowych”, to zapis ten oznacza, że każda przyjęta forma nauczania mająca na celu udoskonalanie wiedzy potrzebnej do przekazywania wiedzy zawodowej powinna być objęta zwolnieniem”.*

Podobnego zdania był NSA w Warszawie, który w wyroku z 22 października 2013 r. (I FSK 1622/12) uznał, że: „*Realizowane przez Krajową Izbę Biegłych Rewidentów obligatoryjne szkolenia zawodowe oraz świadczenie usług i dostawa towarów ściśle z tymi szkoleniami związane zwolnione są od podatku od towarów i usług na podstawie art. 132 ust. 1 lit. i) dyrektywy Rady 2006/112/WE [...] Stosownie do ww. art. 132 ust. 1 lit. i) dyrektywy 2006/112/WE państwa członkowskie zwalniają od podatku kształcenie dzieci lub młodzieży, kształcenie powszechne lub wyższe, kształcenie zawodowe lub przekwalifikowanie, łącznie ze świadczeniem usług i dostawą towarów ściśle z taką działalnością związanych, prowadzone przez odpowiednie podmioty prawa publicznego lub inne instytucje działające w tej dziedzinie, których cele uznane są za podobne przez dane państwo członkowskie. Nie może zatem budzić wątpliwości, że na podstawie tej normy kraj członkowski UE ma obowiązek zwolnić od podatku, m.in. kształcenie zawodowe lub przekwalifikowanie, łącznie ze świadczeniem usług i dostawą towarów ściśle z taką działalnością związanych, prowadzone przez odpowiednie podmioty prawa publicznego lub inne instytucje działające w tej dziedzinie, których cele uznane są za podobne przez dane państwo członkowskie.*

[...] – w krajowej normie art. 43 ust. 1 pkt 29 lit. a) u.p.t.u. nie sprecyzowano wymaganego przez art. 132 ust. 1 lit. i) dyrektywy zakresu podmiotowego tego zwolnienia, czyli wskazania, jakie odpowiednie podmioty prawa publicznego lub inne instytucje działające w tej dziedzinie, których cele uznane są za podobne przez dane państwo członkowskie kształtując zawodowo korzystając z tego zwolnienia,

– sformułowano nieokreślony przez art. 132 ust. 1 lit. i) dyrektywy wymóg o charakterze przedmiotowym, uzależniający zwolnienie kształcenia zawodowego lub przekwalifikowania zawodowego od prowadzenia go w formach i na zasadach przewidzianych w odrębnych przepisach”.

Do identycznych wniosków dochodzi WSA w Białymstoku w wyroku z 18 grudnia 2013 r. (I SA/Bk 513/13), który wskazuje, że: „dla skorzystania ze zwolnienia wystarczy w istocie spełnienie dwóch przesłanek: 1) świadczenia usług związanych z kształceniem dzieci lub młodzieży, kształceniem powszechnym lub wyższym, kształceniem zawodowym lub przekwalifikowaniem, łącznie ze świadczeniem usług i dostawą towarów ściśle z taką działalnością związanych (...), 2) bycia podmiotem prawa publicznego, ewentualnie podmiotem mającym podobne cele (zasadniczo do prawa krajowego każdego z państw członkowskich należy ustalenie zasad, według których możliwa będzie taka kwalifikacja owych podmiotów)”³⁶.

Powyższą dyskusję podsumował NSA w wyroku z 31 stycznia 2013 r. (I FSK 352/12), w którym wskazał, że: „Dokonując wykładni przepisu art. 43 ust. 1 pkt 29 lit. a) u.p.t.u. zwalniającego usługi kształcenia zawodowego lub przekwalifikowania zawodowego inne niż wymienione w art. 43 ust. 1 pkt 26, które prowadzone są w formach i na zasadach przewidzianych w odrębnych przepisach, oraz świadczenie usług i dostawę towarów ściśle z tymi usługami związane, nie można nie zauważyć, że wspomniany warunek nie wynika ani z treści art. 132 ust. 1 lit. i), ani z treści art. 133 dyrektywy 112. Pojęcie kształcenia zawodowego i przekwalifikowania jest pojęciem bardzo szerokim, lecz stanowi tę kategorię nauczania, która niewątpliwie ma związek z zawodem lub branżą usługobiorcy. Uzależnianie zatem prawa do zwolnienia ww. usługi od jakiegokolwiek formy czy zasad jej prowadzenia, określonej w odrębnych przepisach, nie ma oparcia w dyrektywie 112. Wprowadzony przez ustawodawcę krajowego warunek odnosi się wyraźnie do przedmiotu zwolnienia, a nie do podmiotu. Zatem obowiązkiem sądu administracyjnego jest – w świetle zasady pierwszeństwa i efektywności prawa unijnego – odmowa stosowania przepisu krajowego sprzecznego z przepisem dyrektywy”.

3.3. Podsumowanie

Zważywszy na okoliczności opisane powyżej należy stwierdzić, że:

- Przepis art. 43 ust. 1 pkt 29 lit. a) ustawy o VAT zwalniający z podatku „usługi kształcenia zawodowego prowadzone w formach i na zasadach

³⁶ Analogiczne tezy zawierają wyroki NSA w Warszawie: z 12 września 2013 r. (I FSK 1145/12) oraz z 4 lipca 2013 r. (I FSK 1014/12).

przewidzianych w odrębnych przepisach” w sposób niewłaściwy implementuje do polskiego porządku prawnego normę z art. 132 ust. 1 lit. i) dyrektywy.

- Artykuł 132 ust. 1 lit. i) dyrektywy pozwala państwom członkowskim jedynie na podmiotowe zawężenie zwolnienia m.in. usług kształcenia i przekwalifikowania zawodowego, gdyż zwalnia z podatku te usługi, które prowadzone są przez odpowiednie podmioty prawa publicznego lub inne instytucje działające w tej dziedzinie, których cele uznane są za podobne przez dane państwo członkowskie. Tymczasem w art. 43 ust. 1 pkt 29 lit. a) ustawy o VAT zwolnienie usług kształcenia i przekwalifikowania zawodowego uzależniono od uregulowania tych kwestii w odrębnych przepisach, zawężono więc zwolnienie w oparciu o kryteria nieprzewidziane w dyrektywie.
- Wobec nieprawidłowej implementacji przepisu dyrektywy do polskiego aktu prawnego – ustawy o VAT, polscy podatnicy są uprawnieni do bezpośredniego stosowania przepisu dyrektywy, co oznacza w szczególności, że nie mają obowiązku przestrzegania nieuprawnionego wymogu dotyczącego prowadzenia szkoleń *„w formach i na zasadach przewidzianych w odrębnych przepisach”*. W wyroku z 14 lutego 2014 r. (I SA/Wr 2304/13), WSA we Wrocławiu podkreślił, że: *„W przypadku gdy prawo krajowe nie implementuje w sposób prawidłowy dyrektywy, podatnik ma prawo powołać się na bezwarunkowo sformułowane i wystarczająco dokładne postanowienia dyrektywy”*. Na podobnym stanowisku stanął WSA w Gliwicach w wyroku z 23 lipca 2013 r. (III SA/GI 1007/13): *„Podkreślenia wymaga, że zwolnienie uregulowane w art. 132 ust. 1 lit. i) dyrektywy 2006/112/WE ma charakter obligatoryjny, co oznacza, że państwo członkowskie jest zobowiązane do jego implementacji do prawa krajowego, przy zachowaniu warunków określających zasady jego stosowania. Co więcej, podatnik ma prawo stosować przepisy dyrektywy 2006/112/WE, jeżeli państwo członkowskie nie zaimplementowało określonych przepisów w przewidzianym terminie lub jeżeli państwo członkowskie przyjmie przepisy zgodne z prawem UE, ale praktyka władz państwowych (np. organów skarbowych) prowadzi do innego skutku niż zamierzony (por. wyrok TSUE z 19 stycznia 1982 r. w sprawie 8/81 Ursula Becker v. Finanzamt Münster-Innenstadt, wyrok TSUE z 11 lipca 2002 r. w sprawie C-62/00 Marks & Spencer plc v. Commissioners of Customs & Excise oraz wyrok z 8 czerwca 2006 r. C-430/04 Finanzamt Eisleben v. Feuerbestattungsverein Hall eV)”. W takiej sytuacji, jak wyjaśnił Trybunał Konstytucyjny w postanowieniu z 19 grudnia 2006 r. (P 37/05), „sąd – jeśli nie ma wątpliwości co do treści normy prawa wspólnotowego – powinien odmówić zastosowania sprzecznego z prawem wspólnotowym przepisu ustawy i zastosować bezpośrednio przepis prawa wspólnotowego, ewentualnie – jeśli nie jest możliwe bezpośrednio zastosowanie normy prawa wspólnotowego – szukać możliwości wykładni prawa krajowego w zgodzie z prawem wspólnotowym”*.

- Tym samym, na drugi plan schodzą rozważania dotyczące tego, czym są wskazane w art. 43 ust. 1 pkt 29 lit. a) ustawy o VAT „*odrębne przepisy*” oraz czy fakt nowelizacji, z dniem 10 sierpnia 2014 r., odpowiednich regulacji ustawy o pośrednictwie może mieć negatywny wpływ na podatkową klasyfikację usług w zakresie szkolenia kandydatów na agentów oraz działających pośredników ubezpieczeniowych. **Za Trybunałem oraz polskimi sądami administracyjnymi należy bowiem przyjąć, że dla skorzystania z omawianego tu zwolnienia wystarczające jest spełnienie dwóch przesłanek: 1) świadczenia usług kształcenia zawodowego lub przekwalifikowania w rozumieniu art. 44 rozporządzenia 282/2011 oraz 2) bycia podmiotem prawa publicznego lub innym podmiotem, którego cele zostały uznane przez państwo członkowskie za podobne.**

Niestety, racjonalności powyższej argumentacji zdają się nie dostrzegać organy podatkowe, które zwykły odwoływać się do dosłownego brzmienia przepisu art. 43 ust. 1 pkt 29 lit. a) ustawy o VAT, jako właściwej podstawy dla zwolnienia z tego podatku, ze wskazaniem na zawarte w tej regulacji warunki zwolnienia. Przykładem jest indywidualna interpretacja prawa podatkowego z 15 lipca 2011 r. (sygn. IPPP3/443-587/11-2/SM), w której Dyrektor Izby Skarbowej w Warszawie w następujący sposób odpowiedział na pytanie wnioskodawcy, czy świadczone przez niego usługi, zlecane przez towarzystwa ubezpieczeniowe, są zwolnione z podatku VAT:

„Wymienione we wniosku usługi spełniają zatem definicję usług kształcenia zawodowego lub przekwalifikowania. W tej sytuacji należy rozpatrzyć, czy są one prowadzone w formach i na zasadach określonych w odrębnych przepisach.

Odnośnie szkoleń prowadzonych dla kandydatów na agentów ubezpieczeniowych należy mieć na uwadze, iż konieczność przeprowadzania szkoleń dla kandydatów na agentów ubezpieczeniowych wynika z art. 9 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o pośrednictwie ubezpieczeniowym (Dz. U. Nr 124, poz. 1154, z późn. zm.). Realizacja tego zadania została uregulowana w rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 7 lipca 2005 r. [...] Należy więc uznać, że szkolenia kandydatów na agentów ubezpieczeniowych, które realizuje Spółka, są usługami kształcenia zawodowego i przekwalifikowania, prowadzonymi w formach i na zasadach określonych w odrębnych przepisach, a zatem korzystają ze zwolnienia, o którym mowa w ww. art. 43 ust. 1 pkt 29 lit. a) ustawy. [...]

Podobnie przedstawia się sprawa szkoleń dla agentów i brokerów ubezpieczeniowych. Ustawa o pośrednictwie ubezpieczeniowym nakazuje ich doskonalenie zawodowe w art. 4c. Formy i zasady przedmiotowych szkoleń wynikają natomiast z rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 4 lipca 2005 r. [...]

Nie można natomiast zgodzić się z twierdzeniem Spółki, iż przepisami przesądzającymi o tym, że szkolenia dla pracowników towarzystw ubezpieczeniowych są prowadzone „w formach i na zasadach przewidzianych w odręb-

nych przepisach” są przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej oraz Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 12 października 1993 r. w sprawie zasad i warunków podnoszenia kwalifikacji zawodowych i wykształcenia ogólnego dorosłych w formach szkolnych i pozaszkolnych, a zatem będą one korzystać ze zwolnienia od podatku wynikającego z art. 43 ust. 1 pkt 29 lit. a) ustawy. Należy zauważyć, że okoliczność, iż przepisy nakładają na określone grupy zawodowe obowiązek doskonalenia zawodowego, nie jest wystarczającą przesłanką do zwolnienia usług kształcenia od podatku od towarów i usług. Dla objęcia usług kształcenia zawodowego zwolnieniem od podatku, o którym mowa powyżej, konieczne jest, aby przepisy regulowały formy i zasady tego kształcenia. [...] Zatem stanowisko w tym zakresie należało uznać za nieprawidłowe”.

3.4. Pozostałe zagadnienia

Dla porządku warto wspomnieć, nie rozwijając tego wątku jako pozostającego poza głównym nurtem niniejszego opracowania, że istnieją także inne wątpliwości związane z zakresem zwolnienia usług kształcenia zawodowego i przekwalifikowania, wynikające z wprowadzenia przez ustawodawcę dodatkowych warunków ich stosowania, nieprzewidzianych w dyrektywie – jak powszechnie uznany za kontrowersyjny wymóg finansowania tych usług ze środków publicznych (w całości lub w odpowiedniej części). A przecież, jak wyjaśniono powyżej, jedynym ograniczeniem wynikającym z art. 132 dyrektywy powinno być wskazanie podmiotów uprawnionych do korzystania ze zwolnienia – są to podmioty prawa publicznego lub inne instytucje działające w tej dziedzinie, których cele uznane są za podobne przez dane państwo członkowskie. Z tego względu, warunki zawarte zarówno w art. 43 ust. 1 pkt 29 lit. c) ustawy o VAT, jak i w § 3 ust. 1 pkt 14 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 20 grudnia 2013 r.³⁷ należy uznać za naruszające prawo unijne.

Warto także podkreślić, że pewne rodzaje szkoleń korzystają ze zwolnienia z podatku bez wymogu spełnienia dodatkowych warunków. Mianowicie, ze zwolnienia podatkowego w pełnym zakresie korzysta nauczanie języków obcych i zwolnienie to nie jest obwarowane dodatkowymi wymogami co do podstawy prowadzenia szkolenia czy podmiotów świadczących takie szkolenie. Zatem, jeśli tylko w ramach kursów, szkoleń czy jakichkolwiek innych form edukacyjnych kandydaci na agentów lub działający pośrednicy ubezpieczeniowi będą korzystać z usług w zakresie nauki języków obcych, to usługi te będą objęte zwolnieniem.

Wreszcie, dla pełnego obrazu warto przypomnieć, że analizowanym tu zwolnieniem z podatku objęte są wyłącznie określone usługi kształcenia zawodowego lub przekwalifikowania zawodowego. Zatem, samo tylko przeprowadzanie egzaminów, bez wcześniejszych kursów przygotowujących, nie może

³⁷ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 20 grudnia 2013 r. w sprawie zwolnień od podatku od towarów i usług oraz warunków stosowania tych zwolnień (Dz. U. z 2013 r. poz. 1722).

podlegać zwolnieniu. Potwierdza to np. WSA w Gliwicach w wyroku z 23 lipca 2013 r. (III SA/GI 1007/13), poprzez wskazanie, że: „Egzaminowanie jest sprawdzaniem wiedzy, umiejętności uzyskanych w wyniku procesu kształcenia, jednak już samym nauczaniem w ścisłym tego słowa znaczeniu nie jest. Nie jest także nauczaniem mającym na celu uzyskanie, uaktualnienie wiedzy do celów zawodowych”.

Dorota Walerjan
counsel, doradca podatkowy,
Kancelaria Hogan Lovells, Warszawa

Tax Aspect of the Deregulation of Insurance Intermediary Profession

The aim of the article is to analyse the possibility of VAT exemption of vocational training organised for people who want to conduct agency activities as well as for acting agents and insurance brokers, in the context of the recent amendment to the Insurance Mediation Act of 22 May 2003. As a result of this amendment, the above-mentioned training has lost its compulsory character, which may prevent its exemption from taxation, as it is commonly understood. In other words, some concern has been expressed that the deregulation of the insurance intermediary profession will result in an increase in the cost of training services in connection with the necessity to apply 23% tax rate to these services. The author discusses the current state of law in this regard, referring to Polish VAT rules, the relevant EU regulations and EU case-law. In addition, the examples of the interpretation of these rules by the Polish administrative courts have been cited in the article.

Keywords: insurance mediation, deregulation of the intermediary profession, training, VAT, tax exemption.